

Medborgardialog för unga

Unga vill inte
delta, eller?

Vi vet vad
unga vill,
eller?

9

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Medborgardialog med unga

NR 9

Upplysningar om innehållet:
Lena Langlet, lena.langlet@skl.se
Kjell-Åke Eriksson, kjell-ake.eriksson@skl.se
Anders Nordh, anders.nordh@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2012
ISBN: 978-91-7164-779-5
Text: Lena Langlet
Produktion: ETC Kommunikation
Tryck: LTAB, april 2012

Förord

Att främja ungas inflytande och delaktighet i samhällslivet är ett av de övergripande målen för den svenska ungdomspolitiken och också ett av de gemensamma målen inom det ungdomspolitiska samarbetet i EU. Det är inte bara en rättighet för unga att delta i beslut som rör deras vardag utan också viktigt att ungas kunskaper, synpunkter och erfarenheter tas tillvara som en resurs i de demokratiska processerna.

För kommuner och landsting är det en utmaning att stärka ungas inflytande. Ungdomsstyrelsen lyfter fram att unga aldrig varit så aktiva som idag om man jämför med tidigare generationers aktivitet i samma ålder. Utmaningen är alltså inte de ungas brist på engagemang utan de brister i strukturer och former vi erbjuder för att unga ska kunna delta.

Projekt Medborgardialog har arbetat tillsammans med kommuner och landsting under ett antal år för att utveckla och pröva olika system och metoder för att ge möjlighet för unga att delta i frågor som rör deras vardag och framtida samhällsfrågor.

Ambitionen är att skriften ska ge dig och dina kollegor underlag för intressanta diskussioner och hjälp på vägen i att utveckla ett systematiskt arbete för dialoger med unga. På www.skl.se/medborgardialog presenteras kommunerna i nätverkets arbete med att skapa delaktighet för unga i de demokratiska processerna.

Vill du veta mer om projekt Medborgardialog kontakta lana.langlet@skl.se, kjell-ake.eriksson@skl.se, anders.nordh@skl.se eller britt-marie.hedlund@skl.se

Stockholm april 2012

Lennart Hansson
Sektionschef Demokrati och styrning
Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 Bakgrund
- 9 Kapitel 1. Ungas syn på sitt inflytande
- 12 Kapitel 2. Kultur för att skapa inflytande
- 15 Kapitel 3. Struktur – startar med principer
- 18 Kapitel 4. Skapa förutsättningar för att delta
- 21 Kapitel 5. Dialog om dialogen
- 23 Kapitel 6. Metoder för inflytande
- 26 Kapitel 7. Stärka ungas resurser för att delta
- 26 Brist på kunskap
- 27 Brist på erfarenhet
- 28 Brist på resurser
- 29 Kapitel 8. Internationella exempel
- 29 Lewisham
- 32 Sevilla
- 34 Kapitel 9. Utmaningen

Bakgrund

Hösten 2007 startade Sveriges Kommuner och Landsting ett nätverk för kommuner och landsting som önskade arbeta för att utveckla dialogen med unga. Bakgrunden var att kommuner, landsting och regeringen under ett antal år hade genomfört satsningar för att skapa möjligheter och förutsättningar för grupper som inte naturligt deltar i politiska processer att få ett inflytande på det lokala planet. Ungdomsgruppen sågs som en av de grupper som, både av sig själva och av andra, uppfattades ha bristande inflytande på den lokala samhällsutveckling och på lokala beslut. Arbetet har gått trögt och unga uppfattar fortfarande att de har svagt inflytande. De unga har också fortfarande lågt förtroende för hur demokratin fungerar. För att skapa ett hållbart samhälle för framtiden är därför arbetet med att stärka ungdomars inflytande fortsatt en central utmaning för kommuner och landsting.

Kommuner och landsting har att förhålla sig till nationella och internationella konventioner, lagar och riktlinjer för ungas inflytande. I FN:s Barnkonvention, i Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och i Strategi för att stärka barns rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232) finns likartade skrivningar om att barn ska ges möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter och att dessa ska ges betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Delaktighet är också ett eget målområde för det ungdomspolitiska EU-samarbetet där målet är att främja ungas aktiva medborgarskap genom att stödja deras delaktighet i den representativa demokratin och i det civila samhället (Europeiska Unionens råd 2009). Även i Europarådets resolution om ungdomspolitiken fastställs att ungas aktiva deltagande i demokratiska processer och strukturer ska främjas (Europarådet 2008a).

En av regeringens målsättningar för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha verklig tillgång till inflytande, det betyder att unga måste ges möjlighet till delaktighet och inflytande på liknande villkor som övriga grupper i sam-

hället. (skr. 2009/10:53 Regeringens strategi för ungdomspolitiken med fokus på ungdomars välfärd och inflytande).

Det är med andra ord inte bara en rättighet för unga att delta i beslut som rör deras vardag utan också viktigt att ungas kunskaper, synpunkter och erfarenheter tas tillvara som en resurs i de demokratiska processerna. Det är särskilt angeläget att barn och ungdomar inte ska växa upp i utanförskap.

Kommunerna kämpar med att minska de ungas misstro mot politikerna och deras intentioner. De lägger ned mycket möda på att övertyga dem de möter att de menar allvar. Kommunerna vill lyssna och de vill ta till sig ungdomars synpunkter. Men arbetet går som sagt trögt. En av anledningarna till detta kan vara att kommunerna, trots den goda viljan, inte kommit fram till vad de menar med inflytande och att ge unga ökade möjligheter att påverka. Ungdomsstyrelsen har också i flera rapporter pekat på att kommuner ofta är ottydliga med vad de vill med sina inflytandeforum.

Kommuner och landsting har en viktig uppgift att bredda det demokratiska deltagandet, så att det speglar den mångfald som finns hos befolkningen. För att lyckas med denna breddning av deltagandet behöver kommuner och landsting få bättre kunskap om sin befolkning. Denna kunskap är viktigt för att få ett underlag utifrån vilket man kan välja dialogmetod som är anpassad efter olika gruppers behov.

Det är inte självklart av godo att skapa särskilda forum för enskilda grupper. Det finns en risk att dessa inte blir en integrerad del av de ordinarie systemen, vilket kan göra dem till ineffektiva arenor för påverkan. I de nätverk som förbundet drivit menar dock de förtroendevalda att det krävs särskilda insatser för att skapa delaktighet för unga. Man efterfrågar också konkret stöd för att kunna utveckla metoder för att föra dialog med unga. Utifrån detta startades nätverket för ungdomsdialog där ett 40-tal kommuner har deltagit. Nätverket har under tre år diskuterat och utvecklat kunskapen om villkor för unga att delta och prövat nya förhållningsätt och metoder för att ge unga ökat inflytande.

I denna skrift belyser vi viktiga områden och utmaningar för att skapa förutsättningar för ungas inflytande som är på riktigt, kring viktiga frågor och som ger resultat.

Ungas syn på sitt inflytande

Hur ser då unga på sitt inflytande och på hur de tycker att demokratin fungerar? Var i ligger de stora utmaningarna?

Den första frågan som många ställer sig är vad som skall avses med unga, hur gammal är man då? Denna till synes enkla fråga är inte alldeles enkel att besvara, åtminstone inte entydigt. Går man igenom litteraturen inom området finner man att definitionen skiljer sig åt mellan olika studier. Ibland omfattar definitionen alla under 18 år och ibland skiljer man på barn och unga där man är ung mellan 13–18 år. I andra undersökningar utgår man från etableringsbegrepp såsom etablerad på arbetsmarknad, bostadsmarknad och ingått en relation. I det ungdomsprojekt som förbundet har drivit har vi valt att inte ta ställning till en viss definition utan varje kommun och landsting har valt vilken/vilka grupper de vill fokusera på.

Ungdomsstyrelsen har i sin rapport Fokus 10 (Fokus 10, Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:10) undersökt ungas syn på inflytande i den representativa demokratin. Ungdomsstyrelsen genomförde 2009 en enkätundersökning till unga i åldern 16–25 år och ungefär 3000 unga besvarade enkäten. För att få kunskap om ungdomars syn på vårt representativa demokratiska system så ställdes ett antal frågor. Den första var ”Det finns olika system för att styra ett land, vad anser du om att ha ett demokratisk politiskt system?” 63 procent av de unga svarade att ett demokratiskt system är ett mycket bra system för att styra ett land. Sex procent svarade att det är ett mycket dåligt system.

För att se om de unga stod fast vid att ett demokratiskt system är det bästa ställdes även frågan ”Det finns olika system att styra ett land. Vad anser du om förslaget att ha en stark ledare som inte behöver bekymra sig om riksdag och politiska val?”. Det visar sig att närmare var fjärde ung (24,6 procent) tycker att det är ett mycket eller ganska bra förslag att ha en stark ledare. Frågan är hur denna grupp av ungdomar ser på demokratin och har förståelse för demokratins grunder?

För att få en bild av förtroendet för demokratin ställdes en fråga om förtroendet för regering och Riksdag. Endast 17 procent svarade att de hade stort eller ganska stort förtroende för regering och Riksdag och 44 procent svarade att de har litet eller mycket litet förtroende.

På frågan om de upplever sig ha inflytande på politiska beslut är det endast 13 procent som uppger att de upplever att de har mycket stort eller stort inflytande på politiska beslut. 15 procent anser att de har goda eller ganska goda möjlighet att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen.

Ett oroande resultat är att endast 36 procent av de unga instämmer helt eller delvis i att de känner sig delaktiga i det svenska samhället. Dock vill 39 procent vara med och påverka och de allra flesta unga, 78 procent, upplever att de kan påverka sin egen livssituation.

I Ungdomsstyrelsens rapport görs ett antal analyser av studiens resultat. Av dessa framgår tydligt att det är föräldrars utbildningsbakgrund och socioekonomiska status som starkast påverkar alla de undersökta områdena av ungas attityder och upplevelser kring sitt demokratiska deltagande. Hög utbildningsnivå och hög social status har alltså en positiv effekt på hur den unga ser sig som delaktig i det demokratiska samhället.

Sveriges Ungdomsråd har genomfört studier kring ungdomars inflytande och lyfter i rapporten "Ungdomar i demokratin" fram att ungdomars vilja att delta och på vilka sätt de vill delta inte skiljer sig från vuxnas syn på deltagande. De vill med detta visa att kommuner och landsting ska erbjuda unga samma möjlighet som vuxna att delta i samhällsutvecklingen men att de unga kan behöva stöd för att delta på samma villkor. Sveriges Ungdomsråd lyfter fram tre faktorer som gör att ungdomar inte påverkar i samma utsträckning som vuxna trots lika hög grad av vilja att delta och det är:

- › brist på kunskap om hur man kan delta och vilka kanaler som finns
- › brist på erfarenheter av att delta som skapar en tröskel för att delta
- › brist på resurser både i form av ekonomi och frihet i förhållande till föräldrar, skola etc.

Detta stämmer till viss del överens med vad forskaren Anthony Giddens (1998) lyfter fram som viktiga resurser för att kunna påverka den sociala omgivningen, allokativa resurser vilket motsvarar de finansiella och materiella resurser en person besitter, de auktoritära resurserna vilket omfattar möjligheten till inflytande över beslut som innebär en kollektiv verkan och de expressiva resurserna som utgör möjligheten att göra sin röst hörd.

Vilja och behov av att öka ungas inflytande är inte något specifikt för Sverige. Det är till och med så att i internationella jämförelser brukar Sverige sticka ut som det land där det finns störst tilltro till demokratin och för politik. Dessa

värderingar gäller både för unga och för den vuxna befolkningen. Trots det så kan kommuner och landsting inte slå sig till ro och vara nöjda, det framkommer tydligt i ovanstående undersökningar. Både internationella och nationella erfarenheter och olika studier visar att det krävs förändringar i kommuner och landsting av både kulturen och strukturen för inflytande för unga, förändringar som ger alla unga möjlighet att ha ett verkligt inflytande i frågor som rör dem.

FRÅGOR ATT DISKUTERA:

- › Vad kan ungas låga tilltro till möjligheten till inflytande bero på?
- › Hur ser det ut i vår kommun/landsting?

Kultur för att skapa inflytande

Som tidigare sagts så har det skett omfattande satsningar på att stärka ungdomars inflytande. När vi analyserar dessa satsningar, både internationella och nationella så finner vi ett antal generella brister som gör att satsningarna enbart gett en begränsad effekt på ungas inflytande:

- › kommuner och landsting är inte klara över vad man menar med att ge unga inflytande
- › ansvaret för ungas inflytande läggs långt ut i organisationen
- › ungas inflytande formaliseras för att lära om demokrati och inte för att ge reellt inflytande
- › ungas inflytande fokuseras på kultur- och fritidsaktiviteter
- › vuxna bestämmer former för ungas inflytande för de tror de vet vad unga behöver och vill

Det som framkommer tydligt är att det inte är de unga vi ska förfasas över och förändra utan att det är den interna kulturen inom kommuner och landsting som behöver utvecklas och ibland förändras. Politiker och tjänstemän behöver se på ungas deltagande på ett annat sätt än idag, eller kanske på fler sätt.

I delstaten Victoria i Australiens brottades de med samma problem för att ge unga inflytande i det lokala samhället. För att stärka kommunernas arbete med ungas inflytande genomfördes olika undersökningar om hur inflytandet fungerade och vilka nyckelfaktorer som behövde utvecklas. Det första och mest centrala som lyftes fram var politiker och tjänstemäns syn på unga och var i detta inflytande kom in. De delade in relationen med unga i:

- › klienter som är sårbara och behöver skydd
- › riskbenägna som behöver kontrolleras

- › kunder som behöver tillfrågas för att förbättra service
- › elever som behöver läras
- › medborgare som har en roll i nuvarande och kommande samhällsutveckling

I de ungdomspolitiska programmen i kommunerna i Victoria var ungas roll som medborgare i fokus men i det konkreta arbetet med att ge unga inflytande var fokus på de fyra andra rollerna. Det visade sig att kommuner ofta hade lagt ansvaret för ungdomsinflytande på verksamheter inom kultur- och fritidssektorn och att tjänstemännen, tillsammans med de unga, förväntades ordna aktiviteter för att skydda och kontrollera de unga så att de inte stökade i det offentliga rummet. Andra vanliga former som benämndes som demokratiskt inflytande var förlagt till skolan. Här fick de unga träna demokrati till exempel i ett ungdomsråd eller ungdomsfullmäktige men resultaten av deras engagemang fick aldrig bäring på styrningen i kommunen och påverkade aldrig konkreta beslut. De flesta kommuner genomförde också enkäter om hur de unga såg på skolan, fritidsaktiviteter etc. och även detta beskrevs som ungdomars deltagande och påverkan. Det visade sig svårt att finna exempel på där de unga hade blivit bemötta som medborgare utifrån deras rätt att ha åsikter och inflytande över de beslut som fattades om samhällsutvecklingen.

Denna nya kunskap förändrade arbetet med ungas inflytande i många kommuner i Victoria. Framförallt startade diskussionen om vad man i kommunen skulle avse med ungas inflytande utifrån de olika rollerna. Utifrån att kommunerna behövde möta unga i alla de olika rollerna så klargjordes olika förvaltningsansvar för olika former av inflytande. Flera kommuner

tog fram ”Youth Charter” för att förtydliga arbetet med ungas inflytande som medborgare och vad som krävs för att uppnå ett ökat inflytande. För att åstadkomma förändringen krävdes en kulturförändring hos politiker och tjänstemän där unga skulle ses och respekteras som medborgare med rätt att göra sin röst hörd. En viktig del i detta var att involvera de unga i dialogen om hur de vill delta, på vilket sätt och i vilka frågor.

Svenska erfarenheter visar på samma hantering av ungas inflytande som i Victoria. Det finns flera exempel på att demokratiarbetet för unga mer handlar om att lära om demokrati och se till att de är sysselsatta på fritiden än att erbjuda unga att göra sin röst hörd i frågor som rör deras dagliga liv i det lokala samhället och för deras framtid. Det ena utesluter inte det andra, de unga måste ges inflytande både som klient, som riskbenägen, som kund, som elev och som medborgare. Kommuner och landsting i Sverige kan ha nytta av att göra samma resa som kommunerna i Victoria och föra dialog internt om hur man ser på ungas inflytande, vilken kultur som finns i organisationen och hur ansvaret för ungas inflytande ska struktureras inom organisationen.

FRÅGOR ATT DISKUTERA:

- › Hur ser vi på ungas inflytande i förhållande till de olika rollerna?
- › Var ligger tonvikten idag och hur kan vi utveckla vårt arbete med inflytande för unga?

Struktur – startar med principer

För att ungas inflytande ska bli reellt krävs att kommuner och landsting skapar en struktur som främjar detta. Som tidigare beskrivits så har ansvaret för ungas inflytande ofta lagts långt ner i hierarkin med syfte att de unga ska få vara med och genomföra aktiviteter för unga. Många ungdomsansvarig har gjort ett fantastiskt arbete och skapat goda kontakter med unga som vill delta i olika evenemang. Men det finns också frustration över att kontakten med de som bestämmer ligger långt bort i organisationen. En ung deltagare i ett ungdomsråd uttryckte det på följande sätt:

”Vi får vara med och bestämma färgen på väggen i bandyrummet och vilka band som ska spela på lucia men de viktiga frågorna som påverkar våra liv har vi inget inflytande över och ingen verkar vilja höra vad vi tycker.”

Olika undersökningar visar att ungas vilja till inflytande och val av metoder för att delta inte skiljer sig från hur vuxna vill delta. Med andra ord så finns det ingenting som hindrar att ansvaret för dialog med medborgarna oavsett ålder, kön etc. samlas på ett ställe i organisationen. En struktur med ett gemensamt center, avdelning, nav eller vad man väljer att kalla det skulle främja ett systematiskt arbete med medborgardialog som har möjlighet att bli en del i styrprocessen och utgöra ett av fler underlag för beslut.

Det som är viktigt att lyfta fram i detta är att det är politikerna som tar beslut om medborgardialog skall genomföras eller ej och om graden av inflytande. Det är också politiken som är mottagare av resultaten av dialogen. Detta innebär att ansvaret för medborgardialog bör ligga nära politiken i organisationen.

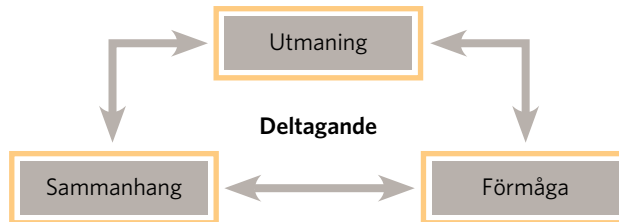
När det gäller medborgardialog i allmänhet och med unga i synnerhet så gäller det att vara ärlig och öppen med vad man vill uppnå. Dolda agendor genomskådas snabbt!

Det första steget för att utveckla ett systematiskt arbete med att skapa inflytande för unga kan vara att ta fram principer för medborgardialog. Erfarenheter visar att även om kommunen/landstinget startar med någon annan del i processen så kommer de förr eller senare tillbaka till att det behövs en diskussion om varför vi ska skapa inflytande för unga och andra invånare.

I Europarådet har ett charter tagits fram för ungas deltagande i det lokala och regionala samhället. Vikten av att ha principer för dialog och inflytande för unga lyfts fram som en central utgångspunkt för ett förtroendefullt samarbete mellan kommuner och landsting och de unga. Principerna kan med fördel diskuteras med de unga och det kan utgöra en gemensam överenskommelse för de dialoger som sker i kommunen/landstinget.

Tre grundprinciper som lyfts fram i Europarådets charter är:

- › Deltagande ska baseras på utmaningar
- › Deltagande ska baseras på förmåga
- › Deltagande ska baseras på sammanhang

Erfarenheter visar att dessa tre utgör en grund för att skapa tillit till deltagandeprocesser. Förutom dessa tre visar internationella erfarenheter från praktiskt arbete med att involvera och uppnå ett meningsfullt deltagande att följande principer har varit avgörande:

- › Möjligt för alla unga att delta oavsett bakgrund, nationalitet, religion etc.
- › Det är valfritt att delta
- › Det relateras till verkliga behov hos unga

- › Alla ska veta att det är värdefullt att de deltar med sina kunskaper och erfarenheter
- › Alla som deltar ska vinna på det
- › Erbjud olika former för att delta
- › Finns de resurser som behövs
- › Baseras på riktigt partnerskap mellan unga och vuxna
- › Transparenta processer
- › Fokuserar på innehåll och resultat inte på metod
- › Roligt

Om kommunen/landstinget väljer att ta fram principer för ungdomars delaktighet så krävs det en diskussion om vad man vill uppnå, vad man utlovar till de som ska delta och vad man tror man kan vinna på att öka ungas deltagande. Det går inte att kopiera ovanstående eller andras principer. Processen fram till de principer som ska råda är minst lika värdefull och skapar djupare förståelse för hur olika deltagare i processen ser på orden som utgör principerna. Det är med andra ord ett arbete som bör involvera flera som kan tänka tillsammans och ett arbete som bör ges tid för att principerna ska upplevas som trovärdig och ge stadga och trovärdighet till delaktighetsprocesser.

FRÅGA ATT DISKUTERA:

- › Hur ser vi på principer för ungas delaktighet?

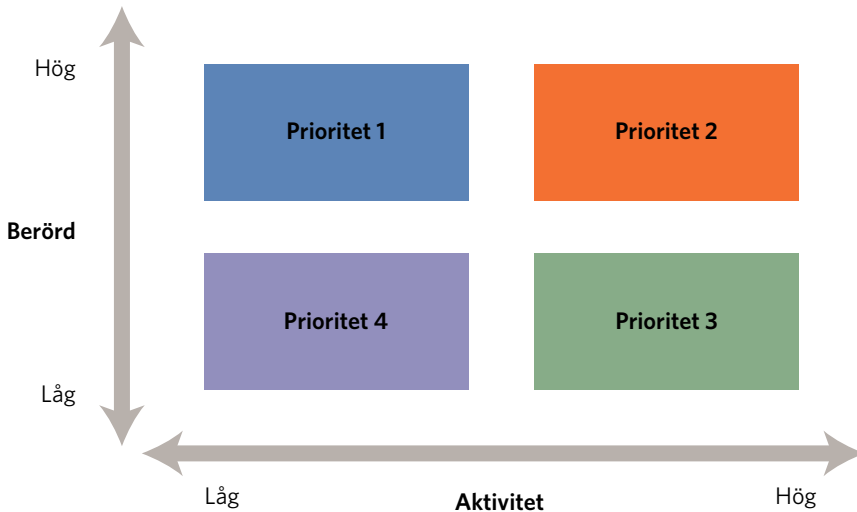
Skapa förutsättningar för att delta

I Ungdomsstyrelsens rapport Fokus 10 framgår tydligt att tilltron till det demokratiska systemet och tilliten till sin egen förmåga att påverka framförallt beror på föräldrars utbildningsbakgrund och socioekonomiska status. 39 procent av ungdomarna vill delta vilket kan ses som en låg siffra men det är ännu färre som faktiskt deltar. Utmaningen för kommuner och landsting är att skapa förutsättningar så att de som vill delta kan delta.

Erik Amnå, professor och forskare vid Örebro Universitet lyfter i sin bok "Jourhavande medborgare" (Amnå 2008) fram tre lärdomar när man vill inbjuda till medborgardialog.

- › Demonisera inte dem som frivilligt avstår från att delta! Demokrati är ett frihetsprojekt. Varje medborgare väljer fritt att delta eller avstå.
- › Maximera varje medborgares förutsättning att delta! Demokratin är ett jämlikhetsprojekt.
- › Bejaka samhällsengagemanget hos de jourhavande medborgarna! Demokrati är ett utvecklingsprojekt.

Den viktigaste lärdomen ovan är kanske att maximera varje medborgares förutsättning att delta och speciellt gäller detta ungdomsgruppen. För att uppnå detta behöver kommuner och landsting få en bättre kunskap om hur ungdomsgruppen ser ut och hur olika grupper vill delta. För att göra det behöver analysen gå från det sätt som vi traditionellt sorterar invånarna; utifrån kön, ålder och geografiskt tillhörighet till att mer fokusera på livsstilsgrupper.

När det gäller ungas deltagande så kan man inte förvänta sig, liksom för den vuxna befolkningen, att 100 procent ska delta och vara engagerade. Men alla ska ges möjlighet.

I Tyskland används detta fyrfältsdiagram för att hjälpa kommuner och landsting att få en tydlig bild av vilka medborgare som behöver bli involverade i medborgardialogen kring en viss fråga.

Utgångspunkten är att de som är högaktiva och högt berörda av en fråga, gruppen med prioritet två, kommer att komma till de möten som kommunen/landstinget bjuder in till och troligtvis även att aktivt söka upp beslutsfattare. Ofta tillhör de som ingår i ungdomsråd denna grupp, ungdomar som är vana att föra fram sin åsikt och har en familjesituation som stimulerar engagemang. Gruppen med prioritet ett, som är högt berörda men inte aktiva är den grupp som kommunen och landstinget bör lägga mest kraft på och ofta handlar det om ett aktivt uppsökande. I denna grupp finner vi ofta unga med familjer med låg socioekonomisk status. Gruppen med prioritet tre, de som inte är berörda men aktiva, kommer troligtvis kontakta beslutsfattarna och ha synpunkter på det som ska beslutas om. Denna grupp måste hanteras och avvägas mot helheten. Gruppen med prioritet fyra, lågaktiva och lågt berörda, kan det vara intressant att höra för att balansera helheten men de stora resurserna ska inte läggas på denna grupp.

Kommuner och landsting kan använda fyrfältaren för att, dels se på de unga som deltar idag, dels se på ungdomsgruppen som helhet och vilka som man behöver aktivt söka upp för att balansera de olika gruppernas synpunkter.

Ofta ses skolan som den naturliga kontaktpunkten när det gäller unga, dock bör man vara observant på att de unga kan uppfatta möjligheten till inflytande som läggs i skolan som en del av utbildningen och inte som en del i att vara en delaktig samhällsmedborgare och på så sätt inte känna samma ansvar för resultatet. Vi kan till exempel se det i skolvalet där långt fler än i det ordinarie valet röstar på partier med odemokratiska ståndpunkter .

Den grupp som många kommuner och landsting lyfter fram som svår att nå när det gäller ungdomar är de som slutat skolan och som inte har kontakt med någon del av organisationen.

Utmaningen för kommuner och landsting är att bredda deltagandet bland unga så att det inte bara är de som är resursstarka och som har resursstarka föräldrar som gör sin röst hörd.

FRÅGOR ATT DISKUTERA:

- › Hur ser vår ungdomsgrupp ut, har vi kunskap om detta?
- › Hur får vi kontakt med de som inte naturligt deltar?

Dialog om dialogen

Enligt Ungdomsstyrelsen så har unga aldrig varit så aktiva som idag i samhällsdebatten, men väljer andra kanaler än de traditionella (som till exempel politiska partier och föreningar). Erfarenheter från både nationell och lokal nivå är att myndigheter, kommuner och landsting ofta utgår ifrån att de unga är föreningsaktiva och att det är genom föreningar det demokratiska lärandet och deltagandet ska ske. Om vi utgår ifrån att gruppen unga inte är en homogen grupp utan vill vara aktiva på många olika sätt, de kanske inte ens vill vara med i en förening, behöver ett nytt förhållningssätt utvecklas för hur unga ska ges möjlighet att delta. Utgångspunkten borde vara att starta en dialog med unga om hur de vill delta och inte utgå ifrån att politiker och tjänstemän kan styra ungas deltagande genom de av vuxna beslutade strukturerna.

Frågan är hur man driver en dialog om dialogen. Tyvärr kan man inte bara gå ut och fråga unga; Hur vill du delta? Möjligheten till deltagande bör sätta in i sitt sammanhang där det tydligt framgår vilket område som ska behandlas, varför de ungas röst behövs och vilka fakta som påverkar frågan. Kommuner och landsting behöver beskriva ramarna för deltagande för att inte skapa orealistiska förväntningar.

I Storbritannien delar man in möjligheten till deltagande i tre delar:

- › offentligt deltagande där man som individ ingår i former för deltagande som kommunen/landstinget tagit initiativ till
- › socialt deltagande, gemensamma aktiviteter som man som individ ingår i och som stärker det sociala kapitalet till exempel genom föreningsaktiviteter
- › individuellt deltagande, där valet har en särställning men även andra aktiviteter som innebär ett individuellt handlande

Offentlig	Social	Individ
Ungdomsråd Ungdomsfullmäktige Unga inspektörer Mystery shoppers Rekryteringskommitté Enkäter Konsultationer	Fonder för ungas projekt Frivillighetsarbete Ungdomsutbyte Positiva aktiviteter t.ex. skräpplockning	Delta i val Frivillighetsarbete Medborgarutbildning Kampanjer

Det som har varit viktigt i Storbritannien är att visa de unga att det går att vara delaktig i samhället på olika sätt, dels genom kommunen/landstinget, dels genom civilsamhället, dels genom individuella initiativ.

Innan kommuner och landsting för dialog med unga om hur de vill delta bör de kartlägga vilka former för deltagande som redan används och vilka former som kommunen/landstinget vill utveckla. Dock gäller det att vara öppen för att påverkas om man väljer att ha en dialog om dialogen.

I de nätverk inom projekt Medborgardialog som haft dialog om dialogen med unga visar det sig att sociala medier inte är en självklar kanal för inflytande för unga. Uppfattningar som kommit fram är att sociala medier kan vara första kontakten och informationskanal om att en dialog är på gång men att de vill möta de som bestämmer ”in real life”. De vill möta de som bestämmer oftare och under informella former och diskutera djupare och bredare frågor såsom kommunikationer, budget, miljö etc.

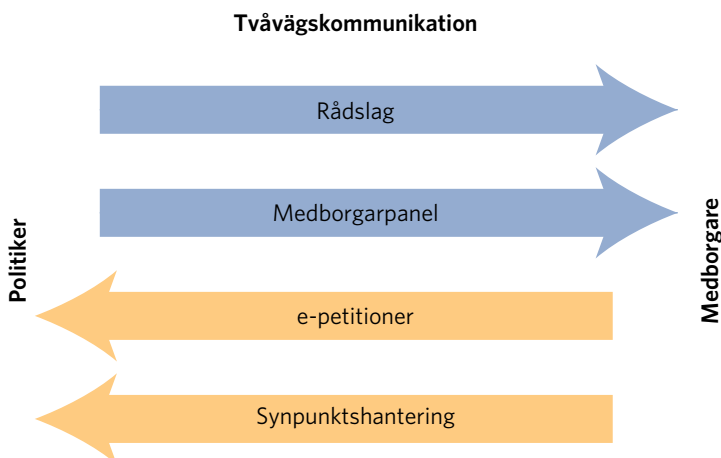
Det lyfts ofta fram att den unga generationen inte deltar på grund av ”plikt” i samma grad som tidigare generationen utan ställer sig frågan ”vad har jag att vinna på att delta?”. Därför är det viktigt att kommunen/landstinget tydliggör syftet med dialogen med unga inför varje dialogprocess och tydligt beskriver det för de unga som deltar. Är syftet för otydligt så konkurreras kommunen och landstingets erbjudande om delaktighet snabbt ut av andra för unga intressanta erbjudande om deltagande som finns i samhället idag.

FRÅGOR ATT DISKUTERA:

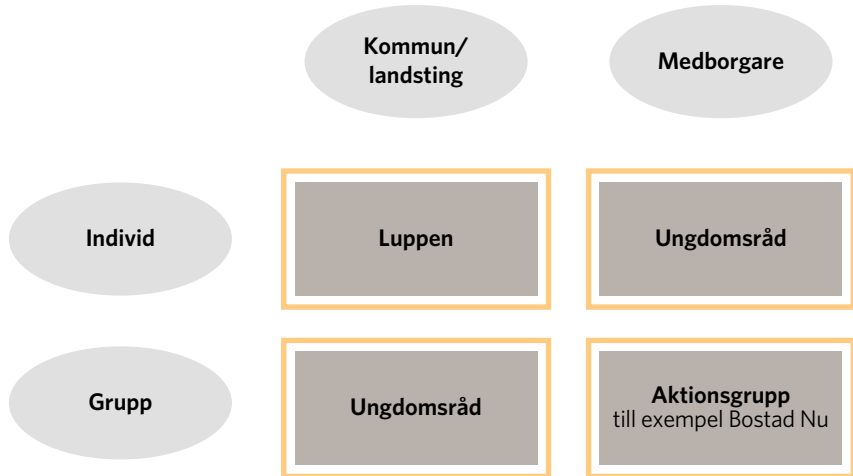
- › Är vi beredda att ge unga inflytande i beslutsprocesser?
- › Vad vill vi uppnå med vårt ungdomsinflytande?

Metoder för inflytande

Liksom andra grupper i samhället är inte ungdomsgruppen homogen utan har olika resurser för att delta och vill delta på olika sätt. Därför behöver kommuner och landsting erbjuda olika former av deltagande. Vid en genomgång av de metoder som används för dialog med unga kan det vara till hjälp att tänka på möjlighet att delta utifrån två perspektiv, dels utifrån att kommunen/landstinget vill få kunskap om de ungas synpunkter, värderingar eller idéer kring ett visst område eller fråga, dels utifrån att den unga har möjlighet att utan styrning från kommunen/landstinget komma med idéer, förslag och synpunkter på det lokala samhällets utveckling. Det finns en mängd olika medborgardialogmetoder för båda perspektiven, det är dock viktigt att välja metoder utifrån principer och syfte med dialogen och utifrån den aktuella frågan.

Om vi tittar på de vanligaste metoderna för ungas inflytande som idag finns inom kommuner och landsting och delar upp de i de olika perspektiven kan det se ut som i fyrfältaren nedan.

I bilden ovan har vi även fört in olika former av deltagande utifrån om den unga deltar på individnivå eller på gruppnivå.

Den vanligaste formen för ungdomsinflytande i kommuner och landsting idag är ungdomsråd där det krävs att ungdomar går samman i ett råd. Ofta har råden tillkommit på kommunens initiativ och används som ett remissorgan eller som anordnare av aktiviteter för unga i kommunen/landstinget.

Flera kommuner använder sig också av Luppen som är en enkät där det ställs ett antal frågor om hur den enskilde unga upplever skola, fritid etc. Detta är en möjlighet för kommunen att inbjuda unga att föra fram sin åsikt om deras livssituation som sedan kan användas för att utveckla förutsättningar för unga. Det är dock inte helt klart hur olika kommuner ser på Luppen. Ses den som en utvärdering av den unga som kund i kommunens verksamhet eller ser kommunen det som en möjlig väg till demokratiskt inflytande över samhällsutvecklingen.

Ca 200 kommuner och hälften av landstingen har medborgarförslag där den enskilde medborgaren kan komma med förslag till kommunen/landstinget inom alla områden som ligger inom den kommunala kompetensen. Detta är en möjlighet för unga att lämna förslag på det som de tycker är viktigt att utveckla i det lokala samhället.

Under senare år, inte minst genom tillgången till sociala medier så har olika aktionsgrupper bildats för att påverka beslutsfattandet i kommuner och landsting. Denna form är inget som kommuner och landsting kan styra men som de måste förhålla sig till. Bostad Nu är ett exempel på en aktionsgrupp som försöker påverka hur bostäder för unga byggs.

I bilden på föregående sida har vi som tidigare nämnt tagit fram metoder som används idag, det säger dock inte att det är de bästa metoderna utan erfarenheter visar snarare att det behövs en utveckling av metoder för inflytande som svarar mot samhällsutvecklingen. Människor vill delta på olika sätt och för att få unga att delta får inte tröskeln vara för hög för att ta första klivet där en bredd av metoder kan minska motståndet.

FRÅGOR ATT DISKUTERA:

- › Vilka former för ungdomsinflytande har vi idag?
- › Var i organisationen ligger ansvaret?
- › Behöver de ske förändringar för att ge reellt inflytande?

Stärka ungas resurser för att delta

Sveriges Ungdomsråd lyfter i sin rapport fram tre orsaker som kräver stöd för att unga ska kunna delta på samma villkor som vuxna.

- › brist på kunskap om hur man kan delta och vilka kanaler som finns
- › brist på erfarenheter av deltagande som skapar en tröskel för att delta
- › brist på resurser både i form av ekonomi och frihet i förhållande till föräldrar, skola etc.

Hur kan kommuner och landsting stödja unga för att motverka det som hindrar deltagande?

Brist på kunskap

Det finns olika sätt att motverka en brist på kunskap om deltagande. Det som oftast lyfts fram är att skolan har ett ansvar att lära ut både struktur för hur demokratin fungerar men kanske än viktigare att lära ut hur den unga kan delta i det demokratiska systemet och lära om möjligheten att påverka samt vilka former för deltagande det finns.

Flera kommuner har inrättat så kallade ungdomslotsar vilka är unga personer som anställs av kommunen för att vara en brygga mellan kommunen och de unga. Väljer man denna väg är det dock viktigt att tänka på att ungdomslotsen inte ska ta över och vara de ungas röst utan stödja unga att föra fram sina åsikter och idéer själva.

Det är också viktigt att tänka på att informationsmaterial, både i digital- och pappersform, är skrivet på förståelig och lättillgänglig svenska. När kommunen och landstinget skall ta fram ett material som beskriver hur unga kan delta

och påverka kan det vara en fördel att inkludera en grupp unga i processen. De unga är de som bäst kan granska materialet utifrån om det är förståligt och ger den informationen som man eftersträvar. Sociala medier kan också med fördel användas för att informera om inte bara att det ska ske ett möte utan också syfte och hur påverkansmöjligheten ser ut vid det aktuella tillfället.

Personliga inbjudningar kan också vara en framgångsrik väg. Det är då viktigt att tydliggör att den ungas kunskaper behövs och är värdefull. Det är också viktigt att klarlägga vad det innebär att delta och vilka möjligheter som ges till påverkan.

Detta är några exempel på hur kommunen och landstinget aktivt kan arbeta för att minska bristen på kunskap men naturligtvis kan ett samarbete även ske med unga för att diskutera vägar för att åtgärda kunskapsbrister.

Brist på erfarenhet

Det enda sättet att få erfarenhet är att pröva. Det kommuner och landsting kan göra i detta är som nämnts tidigare att erbjuda flera metoder och försöka att göra tröskeln för deltagande så låg som möjligt.

Det kan också vara en idé att ha stödpersoner som kan hjälpa till under processen för att till exempel föra fram en idé eller delta i ett dialogforum.

Några kommuner använder sig av referensgrupper kring speciella frågor. Poängen med detta är att den unga kan delta under en kortare period kring en fråga som han eller hon anser vara särskilt angelägen. Detta är något som Sveriges Ungdomsråd rekommenderar.

”Använd referensgrupper men tillsätt inte bara en referensgrupp som ni frågar om allt. När ni ska göra något inom ett område så bjud in de unga som bor just i det området till en referensgrupp. När arbetet är klart belöna dem med att bjuda på pizza. För nästa fråga så bjuder ni in till en ny referensgrupp osv.”

I några kommuner har man erbjudit grupper som normalt inte deltar att komma till ett förmöte för att ge kunskap om hur det går till och för att förbereda sig på frågan samt utveckla sina argument för sin åsikt. Detta kan vara en form att pröva även för gruppen unga.

Brist på resurser

Brist på resurser kan dels handla om ekonomi dels om frihet att bestämma över sig själv. När det gäller ekonomiska resurser så är det viktigt att kommunen och landstinget lägger möten på platser som det är lätt att komma till. Det gäller också att erbjuda flera tillfällen i olika delar av kommunen/landstinget

eftersom unga inte kan ta sig lika lätt långa sträckor. Möjlighet att delta genom e-dialog kan också vara ett alternativ som komplement till de fysiska mötena och som ger unga möjligheten att delta från hemmet, skolan eller fritidsgården. Beroende på ålder så har unga inte alltid möjlighet att själv bestämma om de ska delta i en medborgardialog eller inte. Föräldrar kan ha synpunkter på hur den unga ska prioritera sin tid och om möjligheten att delta i ett möte till exempel under kvällstid. Det är viktigt att föräldrar kan känna sig trygga med att deras barn deltar i en medborgardialog därför måste tydlig information ges kring syfte med mera.

Utgångspunkten är att planera dialogen noga och att ta hänsyn till ungas speciella förutsättningar.

FRÅGA ATT DISKUTERA:

- › Vilka åtgärder gör vi och kan vi göra för att minska tröskeln till deltagande?

Internationella exempel

Under projektets gång har vi mött olika internationella exempel på att stärka ungas inflytande i den lokala utvecklingen. Vi ger här två korta beskrivningar av framgångsrika exempel.

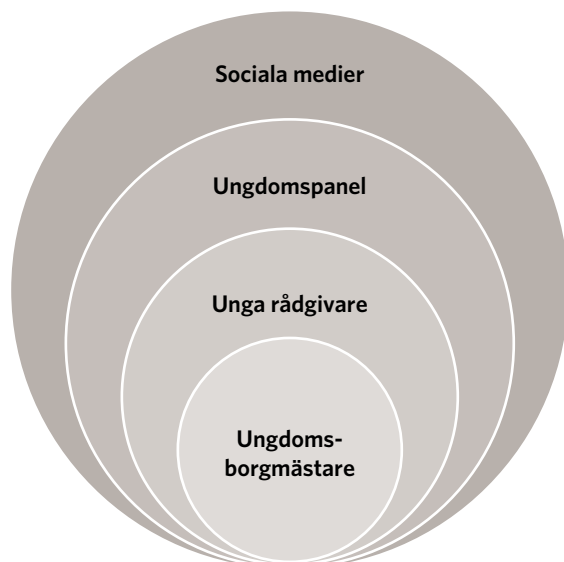
Lewisham

Lewisham har sedan slutet på 1990-talet arbetat med att engagera medborgarna i samhällsutvecklingen. Lewisham är en av Storlondons kommuner och ligger i sydöstra London. Lewisham kännetecknas av traditionell arbetarklass och en stor del av befolkningen är personer med bakgrund i andra delar av världen. I början på 2000-talet fick ett antal tjänstemän i uppdrag att utveckla inflytandet för unga i kommunen. Kommunen hade haft problem med våldsamma ungdomsgrupper och gängbildningar, klotter och förstörelse och såg därför ett behov att skapa positiva relationer med de unga och visa på deras möjligheter till inflytande.

Arbetet startade med att tjänstemännen som fått uppdraget gick ut och mötte ungdomarna där de var, dels i kommunens verksamheter för unga såsom skola och fritidsgårdar, dels där unga vistas i lokalsamhället såsom på fotbollsplanen, vid affärscentret vid tunnelbanan etc. Syftet var att skapa relationer och ta reda på vad ungdomarna tyckte om olika frågor, vad som var viktigt, inom vilka områden de ville vara med och påverka och hur de ville delta.

Efter att ha träffas ute i lokalsamhället under cirka två års tid så ville de unga själva att kommunen skulle formalisera ungas inflytande. De markerade också att de ville vara med och forma modellen för inflytandet. Borgmästaren Sir Steve Bullock presenterade då idén att pröva att införa en ungdomsborgmästare. Den första ungdomsborgmästaren valdes 2004. Sen dess har en utveckling skett av ungdomsinflytandet och ungdomsborgmästaren stöds nu av en grupp unga rådgivare och av en e-ungdomspanel öppen för alla unga som lever

eller går i skola i Lewisham. Ungdomsborgmästaren och de unga rådgivarna deltar också på en mängd möten där unga träffas. Ungdomsinflytande i Lewisham är nu uppbyggt i fyra nivåer för att ge alla som vill möjlighet att delta.

Ungdomsborgmästare

Ungdomsborgmästaren väljs varje år genom att unga mellan 11–19 får rösta i vallokaler i skolorna. För att bli vald ska man vara mellan 13–17 år och antingen leva eller gå i skola i Lewisham. Innan den unga kan kandidera måste han/hon samla in femtio namnunderskrifter från andra unga som stödjer kandidaturen och dessutom få påskrivet av föräldrar och lärare så de vet att man kandiderar. Varje kandidat gör sin egen valkampanj och tar stöd av kamrater för att sprida sitt budskap. Alla kandidaterna får också göra en film som publiceras på kommunens webb och på Youtube där man berättar om målen för det arbete man vill utföra under året som ungdomsborgmästare. Ungdomsborgmästaren har 30 000 pund att förfoga över under sitt år. Han eller hon kan dock inte själv fatta beslut om hur pengarna ska användas utan det ska diskuteras med de unga rådgivarna och presenteras för fullmäktige. Ungdomsborgmästaren har även en egen hemsida för att skapa engagemang, B-involved.

Uppdraget för ungdomsborgmästaren är:

- › stödja, och vara en talesperson för unga i Lewisham
- › informera och ge råd till Borgmästaren om frågor som rör unga
- › arbeta tillsammans med gruppen unga rådgivare och ungdomspanelen för att informera borgmästaren och fullmäktige
- › är beslutsorgan för arbetet som sker med att utveckla förutsättningarna för unga utifrån de mål som den unga borgmästaren satt upp för sitt år
- › ta ansvar för budgeten på minst 30 000 pund så att den används för att uppnå målen

Unga rådgivare

Ungdomsborgmästaren har till sin hjälp en grupp av unga rådgivare, dessa består dels av de kandidater som inte blev valda till ungdomsborgmästare, utvalda unga från föreningar och aktiva ungdomar som vill delta i att stödja unga i Lewisham. De hjälper ungdomsborgmästaren att besöka skolor, svara på frågor etc. I denna grupp kan även äldre unga vara med och som kan utgöra ett mentorstöd till de yngre som vill engagera sig. Tillsammans med ungdomsborgmästaren ordnar de öppna möten i kommunhuset för unga för att visa att kommunhuset är till för alla medborgarna och för att skapa dialog och diskussion kring frågor som är viktiga för unga.

Ungdomspanel

Ungdomspanelen är öppen för alla unga i Lewisham och har ca 800 deltagare. Där kan de unga delta i undersökningar och kortfrågor från ungdomsborgmästaren. Svaren utgör underlag för ungdomsborgmästarens ställningstagande i olika frågor och också stöd i vilka frågor som ska drivas vidare.

Sociala medier

För att ytterligare skapa delaktighet så är ungdomsborgmästaren och de unga rådgivarna mycket aktiva i sociala medier och finns både på Facebook och Twitter.

Både ungdomsborgmästaren och de unga rådgivarna har ett mycket nära samarbete med borgmästaren och fullmäktige. Vill du veta mer om Lewishams arbete med ungdomars delaktighet så besök deras hemsida www.lewisham.gov.uk. På hemsidan kan du också finna Lewishams övriga breda arbete med att skapa delaktighet.

Sevilla

Sevilla är ett annat exempel på ett aktivt arbete med att få barn och unga engagerade i både närområdet och för utvecklingen av hela staden. Utifrån barnkonventionen §12 har Sevilla utvecklat ett arbete för barn och ungdomsinflytande. Fyra personer arbetar heltid med detta.

Utgångspunkterna för arbetet är:

- › politisk vilja
- › samarbete mellan organisationer
- › riktigt deltagande
- › inflytande i den politiska styrningen

Projektet för barn- och ungdomsinflytande innehåller tre delar:

- › medborgarbudget
- › formande av barn- och ungdomsgrupper
- › utveckling av en barnpolitisk plan

Arbetet startade 2008. Beslut om start av projektet togs av ett enligt fullmäktige. De ansvariga tjänstemännen startade med att genomföra en systematisk marknadsföring och diskuterat med de förtroendevalda, med skolorna, förvaltningarna, med varje kvartersråd och med alla barn hur och om vad unga vill ha inflytande.

Alla barn och unga mellan 5–16 är välkomna. För att skapa bästa förutsättningar så har kommunen delat upp arbete i en del för yngre barn och en del för ungdomar. Cirka 25 forum för barn och unga har bildats runt om i staden. Grupperna träffas vart 14:e dag oftast på lördagar. I Sevilla finns 240 skolor. När projektet startade besökte de ansvariga tjänstemännen alla skolor och gick från klassrum till klassrum för att informera om projektet. Barnen har sen bjudits in till medborgarcentrumen för att delta i gruppaktiviteter. Man lyfter upp vikten av att flytta verksamheten utanför skolan eftersom det handlar om deltagande på riktigt och inte lärande ur ett skolperspektiv, de menar att det är viktigt att de unga inte ska känna sig låsta till en institution utan ska uppleva att de är medborgare med rätt att göra sin röst hörd.

2008 ställdes frågan till de unga vad tycker du om/vad tycker du inte om i ditt kvarter som barnen fick arbeta med på olika sätt. År 2009 ställdes frågan vad tycker du om/vad tycker du inte om i ditt Sevilla.

Av de förslag som barnen och de unga presenterade i 2008 års medborgarbudget har fem genomförts. Barnen lyckades också få igenom en ändring av riktlinjerna för medborgarbudget vilket innebär att rösträttsåldern i medborgarbudgetprocessen idag är 10 år mot tidigare 16 år. Förslag som barnen själva lyfter fram som viktiga och bra att de genomförts är bl a att trafikljus kommit på plats på en utsatt gata, lekplatser har byggts, nya spelplaner har byggts och att det blivit städad i det kvarter där man bor. Erfarenheter visar att ju längre arbetet har pågått och ju mer synliga resultaten blivit i stadsbilden desto fler vill vara med i barn- och ungdomsgrupperna.

Beskrivningar av hur de svenska kommunerna i nätverket arbetar med medborgardialog återfinns på förbundets webb www.skl.se/medborgardialog

Utmaningen

Ungas inflytande är en utmaning för kommuner och landsting för att erövra demokratin varje dag och värna om framtidens demokratiska samhälle. Erfarenheter från vårt projekt visar att politiker och tjänstemän behöver ställa sig frågorna:

- › Är vi beredda att bli påverkade?
- › Hur bjuder vi in unga till deltagande idag? Hur ska vi bjuda in till deltagande i morgon?
- › Vilka strukturer har vi för att skapa ett reellt inflytande?

Det handlar med andra ord om att skapa medvetenhet om sitt eget handlande och sin egen struktur. För det vi kan konstatera utifrån forskning och erfarenheter internationellt och nationellt är att unga är engagerade, mer än tidigare generationer. Det innebär att det är förutsättningarna för deltagande som behöver ändras, trösklar sänkas och tillgängligheten ökas.

Några ord på vägen från Gustav Johansson, Sveriges Ungdomsråd:

”När ni för dialog med unga och väljer en metod, ställ er då frågan, skulle jag själv vilja delta på detta sätt? Om svaret är nej, använd inte den metoder för dialog med unga. De unga vill delta i dialogen på samma sätt och med samma metoder som vuxna.”

Unga vill inte ”leka” demokrati de vill vara med som medborgare och har rätt att göra sin röst hörd på lika villkor som vuxna, på riktigt, om frågor som är viktiga och där deltagandet ger resultat.

Vi avslutar med ytterligare några ord från Gustav Johansson, Sveriges Ungdomsråd:

”Se unga som medborgare för det är vad de är. Unga får inte rösta men mellan valen så kan de delta på samma sätt som vuxna, det är inte åldern som avgör. Unga är som andra grupper i samhället, medborgare som ni måste nå. Om ni lyckas att få dem att delta i dialogen tillsammans med andra grupper för att diskutera gemensamma frågor på allvar och på riktigt så kommer ni att uppnå ett bättre resultat än om ni behandlar dem som en särgrupp. Ni kommer också att vinna så mycket mer, ni kommer att få unga som tror på demokratins praktik, som vill delta och som får ett större politisk självförtroende som kommer att följa dem hela livet.”

Medborgardialog för unga

Att främja ungas inflytande och delaktighet i samhällslivet är ett av de övergripande målen för den svenska ungdomspolitiken och också ett av de gemensamma målen inom det ungdomspolitiska samarbetet i EU. Det är inte bara en rättighet för unga att delta i beslut som rör deras vardag utan också viktigt att ungas kunskaper, synpunkter och erfarenheter tas tillvara som en resurs i de demokratiska processerna.

För kommuner och landsting är det en utmaning att stärka ungas inflytande. Projekt Medborgardialog har arbetat tillsammans med kommuner och landsting under ett antal år för att utveckla och pröva olika system och metoder för att ge möjlighet för unga att delta i frågor som rör deras vardag och framtida samhällsfrågor.

I denna skrift belyser vi viktiga områden och utmaningar för att skapa förutsättningar för ungas inflytande som är på riktigt, kring viktiga frågor och som ger resultat.

